

(10)

Dr. Ivan Ribar, predsednik AVNOJ-a:

*Ustavnost in zakonitost
stare in nove Jugoslavije*

Izdaja Propagandna komisija pri Izvršnem Odboru Osvobodilne Fronte

Dr. Ivan Ribar, predsednik AVNOJ-a:

Ustavnost in zakonitost stare in nove Jugoslavije*

Stara Jugoslavija, oziroma kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, je dobila svojo takomenovano vidovdansko ustavo 1921. leta. V ustavodajni skupščini je glasovalo za ustavo 223 poslancev, a zoper ustavo 35. 161 poslancev se je glasovanja vzdržalo. V končnem glasovanju o ustavi niso razen poslancev republikanske Hrvatske seljaške stranke sodelovali tudi poslanci Narodnega jugoslovanskega kluba, ki so izjavili, da nočejo še vnaprej sodelovati v ustavodajni skupščini zaradi centralističnih teženj srbske večine, katere hoče vsiliti tudi Hrvatom in Slovincem. Komunisti so v znak protesta zapustili ustavodajno skupščino, ker je vlada strahovito preganjala Komunistično Partijo. V ustavodajni skupščini je zmagala radikalno-demokratska koalicija s svojim lastnim pojmovanjem državne enotnosti. Odtod tudi v vidovdanski ustavi odredba, po kateri ni smela imeti nobena oblast več kot 800 tisoč prebivalcev. Da oblast ne sme služiti kot osnova nacionalnega grupiranja in da zato ne sme biti prevelika, je bilo eno glavnih načel ustave.

Vidovdanska ustava je bil polzkus, da se kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev organizira kot enostavna nacionalna država. Ustvarjevalci te ustave, so trdili, da so Srbi, Hrvati in Slovenci en sam narod, ki mora imeti tudi eno samo državo. Načelo sporazuma bratskih enakopravnih narodov je bilo zavrženo iz

* Ponatis iz „Nove Jugoslavije“ št. 13 14, oktober 1944.

enostavnega stališča, da se enoten narod pač ne more med seboj združevati. Vidovdanska ustava nam je dala parlamentarizem in samoupravo. Po mišljenju graditeljev ustave, naj bi parlamentarizem in samouprava preprečila velikosrbsko hegemonijo. Takrat so mislili, da bi samo centralizem absolutistične države, a ne centralizem parlamentarne ustavne demokratične monarhije, mogel pripeljati Hrvate in Slovence v podrejen položaj nasproti Srbom.

Toda taka centralistična ureditev države z napačnim pojmovanjem narodne enotnosti postane osnovna ovira za konsolidacijo države, postane izvor vsega zla in nesreč, ki so nas kasneje tudi obiskale. Ta ustava je nudila reakciji vse možnosti, da s pomočjo nasilja in korupcije obdrži oblast v svojih rokah za vse čase stare Jugoslavije. Velikosrbske hegemonistične in vse ostale separatistične klike so našle v centralistični ureditvi države svoje najboljše sredstvo za odcepitev in razbijanje demokratičnih sil, ki so z zahtevo po reviziji ustave in v narodnem sporazumu iskale možnost za zgraditev nove državne skupnosti.

Revolverski strelji, izpaljeni v narodni skupščini leta 1928 so bili znak, da išče reakcija povod za rušenje ustavnosti in da si želi diktature. In zares! 6. januarja 1929. leta je nastopil državni udar. Kralj je ukinil vidovdansko ustavo in prevzel on sam vso oblast. Vse državljanske pravice in politične svoboščine, kolikor jih je še ostalo na osnovi vidovdanske ustave, so bile ukinjene; vse politične stranke in grupe pa tudi vsa politična društva so bila razpuščena, a politični strankini klubi izropani; poostrene so bile uredbe zakona o zaščiti države in osnovano je bilo posebno sodišče za zaščito države; uvedena je bila torej diktatura, znana pod imenom „šestojanuarska diktatura“.

ra" z vsemi posledicami tipičnega policijskega režima. Policijski aparat je dobil vso oblast v svoje roke in njemu je bila izročena na milost in nemilost usoda slehernega državljana. Batenje in mučenje političnih aretirancev so postale pravilo nove ureditve. Pri državnem sodišču je bil dejansko uveden inkvizitorski postopek. Denunciacija, demoralizacija in korupcija so se proslavile v času diktature kot največje vrline.

Da bi pred vnanim svetom in pred nepoučenim domačim svetom reakcija svojo diktaturo opravičila, ji je dala takoj „jugoslovansko“ firmo. Država je v nevarnosti in država se mora ohraniti le s pomočjo enega samega enotnega nacionalizma, a ta je jugoslovanski! Kralj je predstavnik narodne enotnosti in državne celote - je kričala reakcija, a zlasti policija. Firma jugoslovanstva, pod katero so se zbrale velikosrbska in druge roparske čaršijske klike, je organizirala baze, iz katerih je pošiljala policijskim oblastem navodila za aretacije in mučenja tistih Hrvatov, Srbov, Slovencev, Makedoncev in Črnogorcev, ki so se v boju zoper diktaturo branili nacionalne označitve svojega naroda. A vobče znana stvar je, da se je policija, državno sodišče, ves uradniški aparat in vsa državna oborožena sila v prvi vrsti lotila mladine, delavstva in napredne demokratične inteligence, ki so jo pretepali, sedili in zapirali samo zato, ker je bila od policijskih agentov zaznamovana za komunistično, s Komunistično Partijo povezano.

V vsem času, od 6. januarja 1929 leta pa vse do 3. septembra 1931. leta, ko smo dobili novo ustavo kraljevine Jugoslavije, se je diktatura poskušala z vsemi sredstvi afirmirati kot edina mogoča vlada narodove rešitve in čuvarica Jugoslavije. In zares ji je uspelo, da je zapeljala mnoge poznane politične osebnosti, iz

vseh bivših političnih strank in grup, ni ji pa uspelo zlomiti narodnega odpora, ki se je takoj pričel prikazovati v vseh krajih naše domovine. Podzemlje je pričelo delovati, ilegalno literaturo so brali in širili. Pa tudi nepoučeni svet je pričel slutiti, da pod krinko jugoslovanstva nadaljuje reakcija z istim početjem, kot prej pod krinko narodne enotnosti. Kakor je poprej narodno enotnost izkoriščala za interese hegemonistične velsrbske klike zoper demokracijo in narodni sporazum, tako je izkoriščala sedaj jugoslovenstvo.

Poskus diktature, da bi se afirmirala v širokih plasteh naroda, ni uspel. Čutila je, da mora dati narodu vsaj takšno ustavo, da bodo v nji vsaj navidez zapopadene državljanske pravice in politična svoboda. Prav tako, kakor je bilo od zgoraj diktirano jugoslovenstvo, tako je bila od zgoraj diktirana tudi ustava Jugoslavije.

Nova ustava kraljevine Jugoslavije, ki jo je predpisal in podpisal Aleksander I., kralj Jugoslavije, je stopila v veljavo z ukazom dne 3. septembra 1931 in se je zato imenovala Aleksandrova ustava ali pa tudi oktroirana ustava, ker je ni sprejela ustavodajna skupščina. To ustavo, podtaknjeno jugoslovanskim narodom, jugoslovanski narodi nikoli niso priznavali, da, izjavili in borili so se zoper njo. Na volitvah 1935. leta, ki so se vršile pod strahovitim terorjem in pod najtežjimi pogoji, ki si jih sploh moremo zamisliti spričo oktroiranega volilnega zakonika, so dali volilci združeni opoziciji, dejansko večino glasov. Opozicija je šla volit s parolo: za novo demokratično ustavo in za narodni sporazum. Falsifikati pa, ki jih je po volitvah izvršila z volitvenimi rezultati vlada B. Jeftića, so dali njegovi stranki dvetretinsko večino v Narodni skupščini.

Da bomo lažje spoznali vso reakcionarnost uredb v ustavi in zakonih, ki so bili s to ustavo v

organski zvezi, je potrebno, da te odredbe primerjamo z odredbami iz Vidovdanske ustave. Iz razumljivih razlogov so se vladodržci trudili prepričati javnost, da nima njihova ustava nikakršne zveze z Vidovdansko ustavo, da bi na ta način za svojo takoimenovano jugoslovansko ustavo lažje pridobili hrvatske in slovenske politike. Znano je, da so se le ti pridružili diktaturi z računi in mora se jim priznati, da jim je uspelo prepričati svoje vernike, da je vidovdansko ustavo ustvarila predvsem srbska večina zoper združene Hrvate in Slovence, dočim združuje Aleksandrova ustava vse Hrvate, Srbe in Slovence, pod enim samim jugoslovanskim imenom in je tako z novo ustavo minula nevarnost, ki je poprej pretila zavljo velesrbskega hegemonizma.

Po Aleksandrovi ustavi je bila kraljevina Jugoslavija nasledstvena in ustavna monarhija. Torej ni bila parlamentarna, kakršna je bila po določbah vidovdanske ustave. To pa pomeni, da ni bila niti demokratska. Ministri za svojo politiko niso odgovarjali parlamentu. Narodna skupščina ni mogla z nezaupnico zahtevati izmenjavo ministra, čigar pravec politike ni odobraval, ali če ni bila z njegovim postopanjem zadovoljna. Princip parlamentarizma in demokracije je, da v primerih, če vlada in skupščina ne soglašata v pojmovanju državnih interesov, mora biti pojmovanje skupščine važnejše od vladinega. To tudi zahteva načelo nadpornosti zakonodajne oblasti nasproti izvršni oblasti, kakor pravi profesor Slobodan Jovanović v svojem ustavnem pravu. Nasproti vladi, ki je izgubila njeno zaupanje, ima skupščina dve možnosti, da jo prisili k odstopu. Prva možnost je interpelacija, a druga je prepoved budžeta. Če lahko parlament v strogo ustavnih monarhijah z interpelacijo kritizira sleherno

vladino delo, lahko, če ni zadovoljen z odgovorom, izreče ali vsej vladi ali pa posameznemu ministru svoje nezaupanje. Kaj takega v kraljevini Jugoslaviji po oktroirani ustavi parlamentu ni bilo mogoče. Ministri so smeli, vendar niso bili primorani pojasnjevati svoje delo ter odgovarjati na interpelacije, glasovanje o zaupanju ali nezaupanju pa se vobče ni vršilo, čeprav je bila skupščina nezadovoljna z odgovorom. Vse to iz enostavnega razloga, ker vlade niso bile za svoje politično delo skupščini odgovorne. Budžetsko pravo je eno najmočnejših orožij, s katerim se vsi parlamenti bore zoper vlado. Kajti, kadar je parlament zaprl vladi budžetne kredite, je bila vlada primorana odstopiti. To budžetno pravo oktroirana ustava skupščini ni zjamčila. Nasprotno! Po tej ustavi je imela vlada pravico proglasiti budžet z odredbo, ne da bi ji bilo treba dobiti od skupščine pooblaščenja.

Da ustava, ki je bila oktroirana, ni mogla priznavati parlamentarne monarhije in ni mogla priznavati politične odgovornosti ministrov, je povsem razumljivo. Toda, da v ustavni monarhiji skupščina brez politične odgovornosti vlade ne more biti ustavni faktor, ki naj deli oblast s kraljem, je prav tako razumljivo.

Oktroirana ustava govori tudi o osnovnih državljanskih pravicah in dolžnostih: da je nezakonita okrnjenost svobode in žalitev stanu kaznjiva; da lahko vsakdo svobodno izraža svoje mišljenje; da imajo državljani pravico zbiranja, zborovanja in razgovora, seveda v mejah zakona. Ustava torej predvideva za vse te pravice tudi posebne zakone, v kolikor že niso regulirane z zakoni pred ustavo in po začetku diktature. Kar se tiče začasnih odredb pa pravi v ustavi poseben člen, da ostanejo vsi obstoječi zakoni v veljavi, dokler se po redni poti ne izmenjajo, odnosno ukinejo. Tak

je bil n. pr. zakon o tisku, ki je poleg drugih reakcionarnih odredb vseboval najbolj brutalno točko o preventivni cenzuri, ki so jo vršile upravne oblasti po posebnih navodilih ministra za notranje zadeve.

A zakon o političnih svobedah državljanov, o združevanju, zborih in razgovorih, je bil izdan takoj po objavi ustave. Po tem zakonu je bilo snovanje političnih društev in strank, ki niso imele plemenskega ali pokrajinskega značaja in niso bile naperjene zoper družabni red, vezane na posebno dovoljenje ministra za notranje zadeve, ki je tudi odločil ali velja kakšno društvo za politično ali ne. Obstojala je tudi odredba, s katero je lahko minister razpustil že odobreno politično stranko, ne da bi mu bilo treba dajati za to pojasnila.

Po istem zakonu je bilo treba imeti tudi za vse zборе in konference, ki so imele v programu razmotrivanja političnih vprašanj, ali za druga politična udeleževanja, predhodna dovoljenja obče upravne oblasti.

Narodno predstavništvo sta bila po ustavi senat in narodna skupščina. Odredbe o volitvah senatorjev in narodnih poslancev so se predpisale po ustavi s posebnimi zakoni. A ti posebni zakoni vsebujejo najreakcionarnejše odredbe o volitvah. Volitveni zakon je bil najreakcionarnejši med vsemi drugimi zakoni, ki so tedaj bili veljavni po vsem svetu. Diktatura se je potrudila, da je iz vseh najreakcionarnejših zakonov na svetu izbrala tiste odredbe, ki so bile že preizkušene za zagotovitev popolne večine. Od odredb tega volitvenega zakona naj omenimo le tiste, ki se protivijo samemu pojmu demokracije: volilni upravičenec je moral oddati svoj glas ustno; dodelitev dveh tretjin poslanskih mest tisti kandidatski listi, ki je dobila relativno večino; postavitve liste za vso državo, kar je bilo zve-

zано s. tehničnimi težkočamj, ki jih je lahko samo vladna večina prebredla s svojim uradniškim aparatom; prepoved političnih zborovanj za časa volitev; prepoved kandidatskih list z nacionalnim, regionalnim in politično - strankarskim značajem; povezanje liste za vsak posamezni srez; dopuščanje samovolje policije, da pregleda podpise predložiteljev. Naj omenimo eno samo takih fatalnih posledic teh reakcionarnih odredb: z dodelitvijo dveh tretjin poslanskih mest listi, ki je dobila večino, a to je bila le vladina lista, so bili proglašeni za narodne poslance tudi taki kandidati, ki so dobili v svojih srezih vsega deset do sto glasov, a njihovi nasprotniki, kandidati opozicije, ki so posebno na Hrvatskem dobili po nekaj tisoč glasov - niso bili izvoljeni!

Zakon o volitvah senatorjev je bil prav tako reakcionaren. Dovolj je omeniti le to, da so senatorje volili narodni poslanci, banski svetniki in župani, a pri tem ne smemo pozabiti, da je vse banske svetnike in župane postavljala vlada, a en del senatorjev je imenoval kralj!

V ustavnih monarhijah ima kralj pravico razpustiti skupščino; toda ukaz o razpustu je moral v smislu zakona o volitvah, odnosno po določbah ustave, vsebovati tudi odredbo za nove volitve in odredbo za sklicanje nove skupščine v določenem roku. Teda po oktroiranem zakonu o volitvah in po ustavi je kralj lahko skupščino razpustil, ne da bi mu bilo treba razpisati nove volitve. Za časa vlade Cvetković-Maček je bila skupščina razpuščena v avgustu 1939, a volitve za novo skupščino niso bile nikoli več razpisane. In samo tako se je moglo zgoditi, da je vojska stare Jugoslavije kapitulirala in da ni bila takrat zbrana narodna skupščina. Oktroirana ustava je omogočila takšno anomalijo.

Sodišča so neodvisna in sodniki vseh sodišč so stalni, pravi neka odredba ustave. Toda med začasnimi odredbami ustave se nahaja člen, ki pravi, da se odredbe ustave, ki govore o sodnijski oblasti, ne bodo spreminjale za določen čas. Prepričani smo, da za take odredbe ni potrebno nobenega komentarja in mirno lahko trdimo, da je oktroirana ustava postavila tudi sodišča in sodnike pod posebno kontrolo državne oblasti.

Poseben člen ustave pravi, da lahko upravna oblast izdaja odredbe. Znano je, da so vse vladne diktature izdajale ne le odredbe z zakonskimi močmi temveč tudi zakone same. V oktroirani ustavi ni odredbe, kakršna se nahaja v ustavah drugih ustavnih monarhij, ki zahteva uveljavljenje odredbe šele po predhodnem zakonskem pooblaščenju. Tudi ni odredbe, da bi se prepisi in zakoni, ki so jih izdale upravne oblasti, morale naknadno preložiti v odobritev narodni skupščini. Skupščine se ni vprašalo za odobritev niti za predustavne odredbe (odredbe, ki so bile objavljene pred nastankom ustave). V sleherni ustavni državi sta v veljavi dva nadzora nad uredbami: nadzor skupščine in sodni nadzor. Po oktroirani ustavi sta bila oba nadzora v naši državi nemogoča. Odredbe so se menjale, kar je povzročilo v državljanih občutek negotovosti. Sodišča pa so respektirala vsako uredbo, ker so bila odvisna!

Po vidovdanski ustavi se je lahko budžet v primeru, da je bila skupščina razpuščena podaljšal najdlje za štiri mesece. Namesto zakona se je lahko izdala odredba o budžetu. Tudi sama skupščina je v primerih, da ni mogla v času, ki ga predpisuje zakon, izglasovati budžeta, na podlagi zakona pooblastila vlado, da lahko z dohodki razpolaga za nek določen čas v mejah starega budžeta. Taka razprava v skupščini je bila prvenstveno

politična, ker je bila povezana z vprašanjem o zaupnici ali nezaupnici vladi. Po oktobrirani ustavi pa je s posebnim členom predvideno, da se lahko s kraljevim ukazom budžet podaljša do konca novega budžetskega leta, če se budžet ni mogel s katerekoli vzroka v določenem roku rešiti. In spet prihaja namesto zakona ukaz, ki ga je diktatura v polni meri izkoriščala.

Prav posebno pazljivost pa je diktatura polagala tistemu delu ustave, ki govori o razdelitvi kraljevine Jugoslavije na banovine. Povedali smo že, da se je diktatura trudila ostati zatočišče integralnega jugoslovanskega nacionalizma in enotno nacionalne države Jugoslavije. V prvi vrsti je dala državi novo ime. Iz „Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev“ jo je prekrstila v „Kraljevino Jugoslavijo“ in verjela je, da je s tem popolnoma zadovoljila vse Hrvate, Srbe in Slovence, ki so pod vidovdansko ustavo kot zvesti Jugoslovani težko prenašali velikosrbsko hegemonijo. Toda v resnici je vsak zakon, vsaka odredba in vsak akt centralne državne oblasti razkrinkaval prave namene diktature. Tudi v ustavi kraljevine Jugoslavije se zrcalijo v celoti pravi nameni diktature. Kraljevina Jugoslavije ima po odredbi ustave devet banovin. Da ne bomo članka razvlekli, bomo vzeli v pretres le tri banovine: Vrbasko, Drinsko in Primorsko. Če smo dobro pregledali meje vseh teh treh banovin, bomo zapazili, da sta Bosna in Hercegovina večče razsekani na tri banovine samo zato, da bi ostal kompakten in obvladujoč srbski element v dveh banovinah, v Vrbaski in Drinski. Kasneje je bila na podlagi sporazuma Cvetković-Maček leta 1939 ustanovljena hrvatska banovina, ki je obsegala poleg Savske še celo Primorsko ter del Drinske in Vrbaske banovine - toda zopet na škodo Bosni in Hercegovini kot celoti in to samo zaradi tega, da bi zdaj hrvatski element postal

kompakten in obvladujoč. Ustvaritev hrvatske banovine je nastala zoper določitve v ustavi, toda vlada se je sklicevala na znani člen 116, ki pa nikakor ni predvideval izjemnega primera, da se lahko s kraljevskim ukazom marsikaj spremeni samo zato, da bi lahko Maček in njegovi pristaši iz strankinega vodstva vstopi v vlado, da bi pakt s Hitlerjem zadobil širšo in trdnejšo podlago. Ta sprememba v ustavi bi se morala naknadno predložiti narodni skupščini v odobritev in sicer v smislu ustave. A vlada Cvetkovič-Maček ne samo da tega ni predložila, ampak je skupščino razpustila ne da bi istočasno razpisala nove volitve. To je zopet dokaz, kako je vlada po svoji volji tolmačila in spremenila ustavo brez pristanka narodne skupščine. Vlada je kaj takega lahko storila, ker ji po ustavi ni bilo treba odgovarjati. Kajti ustava, razglašena z ukazom ni vsebovala načela pravne države, kar se pravi, da bi morala upravna oblast z ministri in s kraljem na čelu vladati le v mejah zakona, da sodstvo sodi le po zakonih in da odgovarjajo ministri skupščini za svoja politična in stvarna dejanja.

Kralj je s proklamacijo ukinil ustavo Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev 6. januarja 1929 leta, a 3. septembra 1931. leta je z ukazom predpisal ustavo kraljevine Jugoslavije. Izven vsakega spora je, da kralj ni mogel ukiniti ustave, ki jo je iznesla ustvedajna skupščina in na katero je prisegel; prav tako je izven spora, da kralj ni mogel z ukazom predpisati nove ustave. Če gledamo ta kraljev akt povsem z našega notranjega pravnega gledišča, moramo napraviti zaključek: ta ustava pravno torej nikoli ni obstojala. Z gledišča mednarodnega prava je stvar nekoliko drugačna. Tuje države, v katerih je imela stara Jugoslavija opolnomočene ministre, so sprejele državni udar, ki ga je

izvršil kralj kot našo notranjo zadevo, kar je povsem razumljivo. Prav tako so sprejeli kraljev ukaz, s katerim je predpisal novo ustavo in ukinil staro vidovdansko ustavo.

Po kapitulaciji in po nastanku Narodno Osvobodilne Vojske in z resolucijami in odločitvami drugega zasedanja AVNOJ-a je enkrat za vselej zapečaten usoda ukazane ustave.

Ustavno stanje, ustvarjeno oziroma bolje rečeno deklarirano z odločbami drugega zasedanja AVNOJ-a, ni izšlo iz ustavnega stanja stare Jugoslavije. Med tema dvema stanjema je prekinjena kontinuiteta zaradi stališča ustavnega prava ne moremo nove, demokratične Jugoslavije oceniti kot nadaljevanje stare Jugoslavije. Odločba drugega zasedanja AVNOJ-a o zgraditvi Jugoslavije na federativnem in demokratičnem principu, ki zagotavlja polno enakopravnost Srbov, Hrvatov, Slovencev, Makedoncev in Črnogorcev, odnosno narodov Srbije, Hrvatske, Slovenije, Makedonije in Črne gore, Bosne, Hercegovine in Vojvodine, prav tako odločba o proglasitvi volje in teženj vseh narodov, da je Antifašistični svet vrhovno zakonodajno ter izvršno predstavniško telo narodov Jugoslavije in vrhovni predstavnik suverenitete narodov in države Jugoslavije kot celote, je v diametralnem nasprotju z reakcionarnimi odredbami oktroirane ustave kraljevine Jugoslavije iz leta 1931, prav tako z vsemi zakoni, ki so s to ustavo v organski zvezi.

Z odlokom drugega zasedanja se je AVNOJ konstituiral v vrhovno zakonodajni in izvršni predstavniški organ Jugoslavije. Osnova se je Nacionalni komitet osvoboditve Jugoslavije, ki uživa danes ne samo na osvobojenem teritoriju, temveč tudi na neosvobojenem ozemlju, ne samo v mejah stare Jugoslavije, temveč na

celem našem nepretrganem etnografskem področju, v Istri z Reko, na slovenskem Primorju s Trstom in Gorico, na slovenskem Koroškem s pomočjo našega narodno osvobodilnega boja in zupanjem narodov via fakti, vso avtoriteto in vso obliko narodne vlade. Z odlokom istega zasedanja, ki odloča, da že sedaj, za časa narodno osvobodilnega boja predstavljajo osnovne organe narodne oblasti pri posameznih narodih narodno osvobodilni odbori ter Protifašistični sveti Hrvatske, Bosne in Hercegovine, Črne gore in Boke, Makedonije, Sandžaka, Slovenski Narodno Osvobodilni Svet ter Glavni deželni narodno osvobodilni odbor Srbije in Vojvodine, so postavljeni neporušljivi temelji in potegnjene jasne smernice ustavnega prava, pa tudi temelji organizacije zakonodajne, upravne in sodne oblasti.

Pravice jugoslovanskih narodov, da si sami gradijo in organizirajo svojo državno in narodno oblast, je ustvarilo v času drugega zasedanja ustavno in zakonsko stanje, torej popolno pravno stanje. Če to stanje pogledamo od znotraj, predstavlja le-to niz deklaracij, zakonov oziroma odločb AVNOJ-a, NKOJ-a, protifašističnih svetov in narodno osvobodilnih odborov, od katerih nekateri že obstoječe stanje utrjujejo, a drugi organizirajo in predpisujejo vse, kar je že danes v vojni potrebnega za državniško in narodno življenje, za gospodarstvo, varnost, prosveto, prehrano in obnovo domovine.

Odloki drugega zasedanja nudijo široke osnove in smernice za izgraditev naše državne skupnosti. V skladu s temi odloki gradijo federalne enote sporazumno z vsemi ostalimi svojo posebno ustavnost in državnost ter organizirajo narodno oblast kakor zakonodajno tako tudi upravno ter sodno. Z ozirom na vse to, se ustvarjajo osnovni principi naše ustavnosti: demokracija in

federacija. Z izgraditvijo federativnih državnih skupnosti, federalnih enot, organa zakonodajne in upravne oblasti tako federativnih kakor tudi federalnih, sodnih oblasti ter osnovnih državljanskih pravic in politične svobode in popolne enakopravnosti narodov, torej z izgraditvijo popolne narodne oblasti, so že skovane glavne linije našega ustavnega prava, ki povsem odgovarja liniji narodno osvobodilnega boja. Če pogledamo današnje pravno stanje od znotraj, moramo priznati, da že danes obstoji demokratična in federativna Jugoslavija in da je to nova država s stališča svojih lastnih ustavnih zakonov. Ta nova država je nastala po načelu narodne samoodločbe. Zato pa je njeno ustavno stanje izraz volje vseh njenih narodov. Konstituiranje AVNOJ-a je prvenstveni izraz te volje zlasti z ozirom na vprašanje narodne enotnosti. Porojen iz narodove volje je bil AVNOJ poklican, da jo tolmači in deklarira v obliki odlokov svojega drugega zasedanja. Samo od te narodove volje je bilo mogoče popolnoma uničiti ustavno stanje stare Jugoslavije in samo na podlagi te volje je bilo mogoče zgraditi novo ustavnost, ki nima nikakršnih vezi več s staro ustavo, ampak je samonikla nova ustava. Tuje države se v to vprašanje ne morejo vmešavati, ker je to naše notranje vprašanje, zadeva narodov Jugoslavije, ki so v težkih, nepopisnih bojih za svojo svobodo skovali svojo enotnost in si priborili pravico samoodločbe. Ta pravica, za katero smo prelili potoke krvi in žrtvovali nešteto žrtev, je naše, originalno naše, in nihče se ji ne more in ne sme zoperstaviti. Samo in samo na osnovi teh pravic je prišla volja narodov do svojega izraza. In tej volji se mora vsakdo prikloniti, kakor se mora prikloniti sencam sto-tisočev padlih v boju zoper sovražnika!

Dejstvo, da še ni končno in definitivno rešeno vprašanje vladavine naše države, ne more vplivati na

že obstoječe pravno stanje, kajti ureditev naslednjega je že predvideno z odloki drugega zasedanja. Vprašanje kralja in monarhije bodo po osvoboditvi narodi sami reševali s svojo lastno voljo, pravijo odloki drugega zasedanja o prepovedi povratka kralju Petru II. v domovino. Kako bodo narodi to vprašanje reševali, ali s plebiscitom ali z referendumom, ali pa na podlagi velike narodne skupščine demokratične federativne Jugoslavije, odnosno na podlagi skupščin, saborov, svetov, predstavništev federalnih enot o tem bo AVNOJ pravočasno sklepal.

Obstoji tudi odločba drugega zasedanja, ki z mednarodno-pravnega gledišča pravilno ocenjuje in razčlenjuje vprašanja, ki se tičejo drugih držav, a v prvem redu naših zaveznikov. Nova demokratična federativna Jugoslavija ostaja stara država, čeprav je z gledišča ustavnega prava nova država. Po volji svojih narodov bi se le-ta lahko osvobodila mednarodnih dogovorov, ki jih je zaključila predvojna Jugoslavija s tujimi državami. Toda s posebno odločbo drugega zasedanja je bilo sklenjeno, da ne priznavamo samo tistih pogodb, ki bi jih v prihodnje sklenila s tujimi državami begunska vlada. Vsi ostali dogovori in vse ostale obveze so še veljavne, posebno pa tiste, ki so bile sklenjene z našimi velikimi zavezniki. Pod takšnimi okoliščinami, ko se mednarodni dogovori brez pristanka drugega kontrahenta še nadalje uvažujejo, se demokratična federativna Jugoslavija zaveda, da sprememba odnošajev s tujimi državami ne zavisí samo od nje same, temveč tudi od tujih pogodbenih držav.

„Mi smo zvesti in ostanemo zvesti odlokom drugega zasedanja AVNOJ-a. Mi vztrajamo na tem, da naši narodi sami izbirajo s svojo svobodno voljo obliko notranje ureditve; to je princip, ki ga proglašajo naši

veliki zavezniki in mi se tega principa držimo!" je dejal maršal Tito v svojem govoru dne 12. septembra 1944. leta ob priliki odlikovanja Prve dalmatinske udarne brigade. Tako govore vsi naši borci, vsi naši narodi. S svojim narodno osvobodilnim bojem so si to pravico priborili. Te priborjene pravice bodo naši narodi uporabljali do kraja, ko si gradijo svojo novo, demokratično, federativno Jugoslavijo.

Approved For Release 2009/07/07 : CIA-RDP83-00415R008000010011-2

Tiskala tiskarna „Triglav“

Approved For Release 2009/07/07 : CIA-RDP83-00415R008000010011-2